

En arbetsgivarorganisation får enligt sina stadgar inte utan särskild fullmakt träffa kollektivavtal som binder sina medlemsföretag. Fråga om ett medlemsföretag blivit bundet av ett avtal som organisationen träffat och om företaget var bundet av avtalet även efter att detta utträtt ur organisationen.

ARBETSDOMSTOLENBESLUT
2017-06-07
StockholmBeslut nr 36/17
Mål nr B 6/17**KLAGANDE**

Itab Neon AB, 556675-6663, Instrumentvägen 2, 553 02 Jönköping
Ombud: biträdande juristen Henning Albertsson, Wesslau Söderqvist
Advokatbyrå, Box 684, 551 19 Jönköping

SVARANDE

L.B. i Taberg
Ombud: förbundsjuristen Susanna Kjällström, LO-TCO Rättsskydd AB,
Box 1155, 111 81 Stockholm

SAKEN

avvisning av talan

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Jönköpings tingsrätts beslut den 14 december 2016 i mål T 793-16

Tingsrättens beslut, se bilaga.

Itab Neon AB (Itab) bedriver försäljning av LED-produkter och tillbehör till skyltindustrin. L.B. var anställd som försäljningschef hos Itab, men avskedades den 1 september 2015.

Itab var t.o.m. den 31 december 2012 medlem i Svensk Industriförening (Sinf). Sinf och Sif (numera Unionen) träffade den 1 maj 2005 ett avtal som bl.a. avsåg att reglera anställningsvillkoren hos Itab. L.B. är medlem i Unionen.

Itab väckte talan mot L.B. vid Jönköpings tingsrätt och yrkade att L.B. skulle förpliktas att betala 75 000 kr till Itab avseende allmänt skadestånd för brott mot företagshemlighetslagen och gjorde gällande att L.B. under sin anställning i strid med företagshemlighetslagen röjt och utnyttjat Itabs företagshemligheter.

L.B. bestred talan och gjorde bl.a. gällande följande. Itab är genom avtalet den 1 maj 2005 skyldigt att, efter att bolaget utträtt ur Sinf, tillämpa reglerna i det s.k. tjänstemannaavtalet mellan Unionen och Industri- och Kemi arbetsgivarna i Sverige (IKEM). Bolaget har inte innan talan väcktes tvisteförhandlat på sätt som föreskrivs i tjänstemannaavtalet, och talan ska därför avvisas.

Itab bestred avvsningsyrkandet och anförde bl.a. att bolaget inte är bundet av det aktuella kollektivavtalet.

Tingsrätten beslutade att avvisa Itabs talan och tillerkände L.B. ersättning för rättegångskostnader vid tingsrätten.

Itab har överklagat beslutet till Arbetsdomstolen och har yrkat att domstolen, med ändring av tingsrättens beslut, ska avslå L.B:s avvsningsyrkande samt befria Itab från att ersätta L.B:s rättegångskostnader vid tingsrätten.

L.B. har motsatt sig att tingsrättens beslut ändras.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Arbetsdomstolen.

Sinf och Unionen, som är parter i det avtal som ingicks den 1 maj 2005, har enligt 5 kap. 1 § andra stycket arbetstvistlagen beretts tillfälle att yttra sig i målet. Unionen har yttrat sig.

Parterna har till utveckling av sin talan anført i huvudsak detsamma som vid tingsrätten.

Itab har tillagt bl.a. följande. Det kan ifrågasättas om Itab genom inkopplingen i alla delar varit bundet av det aktuella kollektivavtalet. Den handling som benämns fullmakt ska, såvitt avser tiden efter att Itab utträtt ur Sinf, ses som en separat förbindelse som måste bekräftas genom att Itab undertecknar en förbindelse om att ingå ett hängavtal. Itab har inte tecknat något hängavtal. Itab har även ingivit en handling om bolagets utträde ur Sinf.

L.B. har bl.a. ingivit ytterligare avtalshandlingar.

Båda parter har anført att motparten åberopat nya omständigheter och bevis som ska avvisas.

Skäl

Förbudet i 50 kap. 25 § tredje stycket rättegångsbalken mot att i överrätt utan giltig ursäkt åberopa en ny omständighet eller ett nytt bevis är – med undantag som här saknar intresse – inte analogt tillämpligt vid överklagande av beslut enligt 52 kap. rättegångsbalken (se t.ex. NJA 2009 s. 594). De nya omständigheter eller bevis som parterna kan ha åberopat ska därför inte avvisas.

Twisten i Arbetsdomstolen rör främst frågan om Itab är bundet av det aktuella tjänstemannaavtalet och därmed var skyldigt att innan talan väcktes tvisteförhandla enligt den förhandlingsordning som avtalet innehåller.

Av vad parterna anført i målet framgår att Sinf enligt sina stadgar ska tillvarata sina medlemmars intressen i förhållandet till arbetstagarerna, och att Sinf därmed är en arbetsgivarorganisation enligt 6 § medbestämmandelagen.

Sinf och Sif träffade den 1 maj 2005 ett avtal som bl.a. anger att de anställningsvillkor m.m. som framgår av "kollektivavtalet mellan Sif och Sif AIG Allmänna Industrigruppen" ska gälla för Itab. Avtalet innehåller även en regel om vad som ska gälla om Itab utträder ur Sinf. Avtalets innehåll framgår av ett protokoll (inrangeringsprotokollet).

Det avtal som Sinf och Sif träffade den 1 maj 2005 är således ett avtal mellan en arbetsgivarorganisation och en arbetstagarorganisation om anställningsvillkor för arbetstagare eller om förhållandet i övrigt mellan arbetsgivare och arbetstagare, vilket upptagits i ett justerat protokoll. Avtalet är därmed ett kollektivavtal enligt 23 § medbestämmandelagen.

Efter att avtalet den 1 maj 2005 träffats har Sif slagits samman med HTF till Unionen. Det avtal som Sif träffat gäller därför för Unionen, som om avtalet hade slutits av Unionen (28 § fjärde stycket medbestämmandelagen).

Enligt 26 § första stycket medbestämmandelagen binder ett kollektivavtal som slutits av arbetsgivar- eller arbetstagarorganisation inom sitt tillämpningsområde även medlem i organisationen. Den behörighet som 26 § medbestämmandelagen ger arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer att träffa kollektivavtal som binder sina medlemmar kan begränsas t.ex. av att organisationerna enligt sina stadgar inte får träffa kollektivavtal som binder medlemmar utan särskilt bemyndigande. Om avtalsmotparten känner till eller borde känna till att organisationen enligt sina stadgar inte har befogenhet att genom kollektivavtal binda medlemmen, blir avtalet som organisationen träffat inte bindande för medlemmen (se t.ex. AD 1983 nr 56 och SOU 1975:1 s. 803).

Parterna är ense om att Sinf enligt sina stadgar inte utan särskild fullmakt får träffa kollektivavtal som binder medlemsföretagen. Parterna är oense om Itab givit Sinf fullmakt att träffa kollektivavtal som binder bolaget.

I inrangeringsprotokollet finns antecknat att Itab lämnat fullmakt att träffa kollektivavtal för tjänstemän. I målet finns även en skriftlig fullmakt ingiven. Denna är ifylld av bolaget, men har inte undertecknats av behörig firmatecknare. Det är ostridigt att Itab fram till att bolaget utträdde ur Sinf, dvs. t.o.m. år 2012, följde avtalet genom att betala i avtalet föreskrivna avgifter till trygghetsstiftelsen TRS.

Arbetsdomstolen gör i denna del följande bedömning.

Av inrangeringsprotokollet framgår att Sinf ansett sig ha fått fullmakt att teckna kollektivavtal som binder Itab. Vidare har bolaget under nästan sju år följt avtalet genom att betala avgifter till trygghetsstiftelsen TRS. Vid detta förhållande får Sinf anses ha haft befogenhet att träffa kollektivavtal som binder Itab.

Enligt 26 § andra stycket medbestämmandelagen upphör en medlem i avtalslutande organisation inte att vara bunden av ett kollektivavtal, bara för att medlemmen utträder ur organisationen. Bestämmelsen, som

ursprungligen infördes i 1928 års kollektivavtalslag, innehåller ingen regel om under vilka närmare förutsättningar bundenheten upphör. I förarbetena till kollektivavtalslagen framhölls att förhållandena kan skilja sig bl.a. beroende på om den som utträder är en enskild arbetstagare, en grupp av arbetstagare eller en arbetsgivare. De närmare bedömningarna fick därför lämnas åt rättstillämpningen att utveckla (prop. 1928:39 s. 70 f.). Införandet av medbestämmandelagen var inte avsedd att medföra någon ändring av rättsläget (prop. 1975/76:105 bil. 1 s. 374). Utgångspunkten för rättstillämpningen har varit att bundenheten i princip varar till dess avtalstiden löper ut (se t.ex. AD 1982 nr 94). Av rättspraxis framgår vidare bl.a. att om det är en arbetsgivare som utträder måste denna normalt säga upp avtalet för att bundenheten ska upphöra och att detta kan ske med iakttagande av den i avtalet angivna uppsägningstiden. Om arbetsgivaren inte säger upp avtalet fortsätter det att gälla (se t.ex. AD 1932 nr 196 och AD 1930 nr 97. Se vidare t.ex. SOU 1975:1 s. 801 ff. och Schmidt m.fl., Facklig arbetsrätt, 1997 s. 200 f.).

Itab har inte sagt upp det kollektivavtal som Sinf och Sif träffade den 1 maj 2005. Itab är därför fortsatt bundet av kollektivavtalet.

I kollektivavtalet mellan Sinf och Sif (Unionen) från den 1 maj 2005 regleras uttryckligen vad som ska gälla om Itab utträder ur Sinf. Avtalet anger bl.a. att avtalet, om inte annat överenskommit, övergår till ett hängavtal ”enligt de särskilda villkor som Sif fastställt ska gälla för hängavtal och med samma innehåll som om företaget kvarstår i Sinf.” Denna reglering kan inte anses strida mot den tvingande bestämmelsen i 26 § andra stycket medbestämmandelagen, eftersom regleringen inte kan anses hindra Itab från att säga upp avtalet med iakttagande av avtalets uppsägningstider.

L.B. och Unionen har förklarat att hängavtalet avser ett hängavtal på det s.k. tjänstemannaavtal som Unionen träffar med IKEM. Itab har inte invänt mot detta.

Tjänstemannaavtalet innehåller en förhandlingsordning av vilken det framgår att förhandling ska hållas innan talan väcks. Itab har inte förhandlat och frågan är om detta medför att Itabs talan ska avvisas.

Itab, som inte själv slutit kollektivavtal, har väckt talan vid tingsrätt mot en arbetstagare som är medlem i den kollektivavtalsbundna arbetstagarorganisationen. I denna situation är inte förhandlingskravet i 4 kap. 7 § och 5 kap. 1 § arbetstvistlagen tillämpligt. Det hänger samman med att arbetstagaren – som är svarande i målet – inte kan uppträda som part i förhandling (jfr 10 § medbestämmandelagen). Däremot kan arbetsgivaren enligt tillämplig förhandlingsordning vara skyldig att, innan talan väckts, förhandla med den arbetstagarorganisation som arbetstagaren är medlem i. Arbetsdomstolen har i flera fall funnit att förhandlingsordningar innebär att, om en arbetsgivare i en sådan situation underlåter att förhandla med arbetstagarens organisation innan talan väcks mot arbetstagaren, så ska talan avvisas efter invändning av arbetstagaren. Saken har uttryckts som att

förhandlingsordningen i dessa situationer innebär att genomförd tvisteförhandling är en avtalad processförutsättning (se AD 2014 nr 65 med däri gjorda hänvisningar).

L.B. har hävdad att en genomförd tvisteförhandling även enligt den nu aktuella förhandlingsordningen är en avtalad processförutsättning. Itab har inte gjort gällande att förhandlingsordningen har någon annan innebörd.

Eftersom förhandling inte hållits innan talan väcktes ska Itabs talan avvisas.

Vid denna utgång ska Itab ersätta L.B. för dennes rättegångskostnader vid tingsrätten och i Arbetsdomstolen. De yrkade beloppen är skäligen.

Slut

1. Arbetsdomstolen avslår överklagandet.
2. Itab Neon AB ska ersätta L.B. för hans rättegångskostnader i Arbetsdomstolen med 30 771 kr, avseende ombudsarvode, med ränta enligt 6 § räntelagen på beloppet från dagen för detta beslut till dess betalning sker.

Ledamöter: Jonas Malmberg, Ulrika Stenbeck Gustavson, Per-Anders Edin, Ari Kirvesniemi, Peter Brodd, Ronny Wenngren och Ulla Persson.
Enhälligt.

Rättssekreterare: Lotta Bodelius

Tingsrättens beslut (ledamot: Helen Yngwe)

Itab Neon AB (nedan Itab) har väckt talan mot L.B. och begärt förpliktigande för L.B. att till Itab utge 75 000 kr, samt ränta och ersättning för rättegångskostnader. Grunden för Itabs talan är att L.B. under tiden han varit anställd som försäljningschef hos bolaget, har röjt företagshemligheter och ska därför betala skadestånd. Han avskedades den 1 september 2015.

L.B. har i första hand invänt att tingsrätten bör avvisa Itabs talan. Till stöd för sin invändning har L.B. i huvudsak anfört följande. Han är sedan 2001 medlem i Unionen (tidigare Svenska Industritjänstemannaförbundet, nedan SIF). Itab var till och med den 31 december 2012 medlem i Svensk Industrieförening (nedan Sinf). För Itabs räkning tecknade Sinf kollektivavtal med Unionen (f.d. SIF). Det kollektivavtal som tecknats är Tjänstemannaavtalet. Itab har utträtt ur Sinf och då har kollektivavtalet ersatts av ett hängavtal. Itab är bundet av Tjänstemannaavtalet genom häng-avtalet. I hängavtalet finns en förhandlingsordning enligt vilken parterna ska försöka lösa en rättsvist utanför domstol. Om arbetsgivaren väcker talan vid domstol innan förhandling påkallats med Unionen föreligger rättegångshinder. Eftersom Itab väckt talan utan att påkalla förhandling ska talan avvisas. L.B. har begärt ersättning för rättegångskostnader.

Itab har motsatt sig att deras talan avvisas och anfört att bolaget inte är bundet av Tjänstemannaavtalet med tillhörande förhandlingsordning. Den fullmakt med vilken Sinf ingått kollektivavtal för Itabs räkning har inte undertecknats av för Itab behörig firmatecknare. Den angivna fullmakten gäller dessutom endast i förhållande till SIF och inte Unionen. Itab har inte haft för avsikt att ingå hängavtal med Unionen efter utträde ur Sinf. Itab har eftersökt underlag för att kontrollera förekomst av ett hängavtal men inte kunnat finna något sådant. De har vid kontroll mot Fora AB:s register konstaterat att det saknas uppgifter om ett hängavtal mellan Itab och Unionen. Det har inte heller förekommit någon korrespondens mellan dem och Unionen efter bolagets utträde ur Sinf. Varken Itab eller Unionen har vid något tillfälle agerat som om de var bundna av hängavtal. Det tidigare kollektivavtalsförhållandet mellan Itab och Unionen har inte övergått till ett hängavtalsförhållande. Mot denna bakgrund finns inte något rättegångshinder.

L.B. har anfört att även om den fullmakt med vilken Sinf tecknade kollektivavtalet inte har varit undertecknad av för Itab behörig firmatecknare har Itab ändå blivit bundet av avtalet eftersom bolaget agerat som om det vore bundet. Att fullmakten utställts till SIF påverkar inte fullmaktens giltighet eftersom Unionen är samma organisation. Han har vidare anfört att det enligt uppgift från Sinf bekräftar de alltid de till sina medlemsföretag att kollektivavtal har träffats. Itab har inte riktat några invändningar mot Sinf:s rätt att teckna kollektivavtal. Bolaget har även tillämpat kollektivavtalets villkor genom att betala avgifter till Trygghetsrådet.

Tingsrätten har gått igenom handlingarna och meddelar följande beslut.

BESLUT

Tingsrätten avvisar Itab Neon Aktiebolags talan.

Itab Neon Aktiebolag ska ersätta L.B. för rättegångskostnader med 64 728 kr och ränta enligt 6 § räntelagen på beloppet från den 14 december 2016 tills beloppet är betalt. 61 187 kr av beloppet är ersättning till ombud.

Tingsrättens skäl

Tingsrätten inleder med att pröva om Itab har varit bundet av kollektivavtalet samt det hängavtal som L.B. gör gällande.

Ett kollektivavtal ska vara skriftligt (23 § medbestämmandelagen) och ingås av behöriga företrädare för avtalsparterna. Vem som är behörig att företräda en part avgörs av associationsrättsliga regler och regler om fullmakt. Av skriftlighetskravet följer inte att behörigheten för den som företräder en avtalspart ska framgå t.ex. av en skriftlig fullmakt.

Den 1 maj 2005 har Sinf och SIF i Inrangeringsprotokoll angett att Itab lämnat fullmakt för Sinf att teckna kollektivavtal för tjänstemän. Protokollet är undertecknat av två personer som har angetts företräda SIF och Sinf.

Det är åberopat en fullmakt daterad den 21 april 2005 som ger Sinf rätt att för Itabs räkning föra förhandlingar och träffa kollektivavtal. Av registrerutdrag framgår att bolagets firma vid den aktuella tiden tecknades av bolagets styrelse och att styrelseledamot var J.J. Fullmakten saknar namnunderskrift vid rutan för namnteckning firmatecknare. Vid rutan med namnförtydligande är J.J. skrivet. Tingsrätten finner inte att L.B., mot Itabs bestridande, har visat att behörig firmatecknare undertecknat fullmakten. Frågan är då om Itab ändå blivit bundet av avtalet.

Tingsrätten har inledningsvis konstaterat att Inrangeringsprotokollet är undertecknat av två personer som har angetts företräda SIF och Sinf. Itab har själva anfört att det tidigare funnits ett kollektivavtal mellan Itab och Unionen. Det har av utdraget från Fora AB framgått att avgifter enligt kollektivavtal betalats till Trygghetsrådet TRS. Tingsrätten finner mot bakgrund av avtalet, Itabs egna uppgift samt utdraget från Fora AB att det är visat att Itab har varit bundna av kollektivavtal.

L.B. har varit medlem i SIF sedan 2001. Den 31 december 2007 har SIF inordnats i Unionen. Unionen har då ersatt SIF som avtalspart. Det avtal som SIF har ingått med Sinf har fortsatt gälla oförändrat.

Den 31 december 2012 har Itab utträtt ur Sinf. Fullmakten och kollektivavtalet har därmed upphört att gälla. Enligt såväl fullmaktens och kollektivavtalets lydelse övergår ett träffat kollektivavtal vid dessa förhållanden till hängavtal, om inget annat överenskommits mellan företaget (Itab) och SIF.

Itab har anfört att bolaget inte vidtagit några specifika åtgärder vid utträdet ur Sinf – bolaget har förutsatt och utgått ifrån att ett ingånget kollektivavtal upphört och inte övergått i något hängavtal. Eftersom inget annat avtalats vid Itabs utträde ur Sinf är bolaget bundet av hängavtal.

Tingsrätten övergår till frågan om Itab har varit skyldigt att försöka lösa den uppkomna tvisten utanför domstol.

Den uppkomna tvisten rör förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare. Tvisten omfattas därför av hängavtalet. Enligt hängavtalets förhandlingsordning ska en uppkommen rättstvist behandlas vid förhandling mellan arbetsgivaren och Unionens lokala representation. Om tvisten inte klaras upp kan frågan hänskjutas till förhandling mellan arbetsgivare och Unionen centralt. I sista hand avgörs rättstvisten av domstol. Förhandling ska påkallas enligt de tidsfrister som föreskrivs i 64 § medbestämmandelagen, dvs. inom fyra månader från att part fick kännedom om de omständigheter som ligger till grund för en talan. Hängavtalets lydelse är klar – Itab har varit skyldigt att förhandla i den uppkomna tvisten innan talan väckts vid domstol.

Tingsrätten övergår att pröva är om Itab har påkallat förhandling med Unionen inom fyra månader från att bolaget fick kännedom om omständigheterna som grundade L.B:s avskedande. L.B. mottog besked om avskedande den 27 augusti 2015. Itab har då haft kännedom om de omständigheter som ligger till grund för bolagets talan – skälen för avsked var nämligen desamma. Det är ostridigt att Itab inte har påkallat förhandling med Unionen. Istället har Itab väckt talan mot L.B. i domstol den 10 mars 2016.

Frågan är då om det utgör rättegångshinder att Itab inte påkallat förhandling med Unionen innan talan väckts vid domstol.

Av 5 kap. 1 § lag (1974:371) om rättegången i arbetstvister framgår följande. Vad som föreskrives i 4 kap. 7 § äger motsvarande tillämpning i arbetstvist som med stöd av 2 kap. 2 § väckes vid tingsrätt. I 4 kap 7 § framgår bl.a. Talan får ej upptagas till prövning av arbetsdomstolen förrän förhandling, som kan påkallas enligt lagen om medbestämmande i arbetslivet eller som anges i kollektivavtal, har ägt rum rörande tvistefrågan.

I praxis har påkallande av förhandling ansetts utgöra en processförutsättning – om ett bolag inte har förhandlat enligt förhandlingsordningen innan talan väcks vid domstol finns hinder för domstolen att ta upp tvisten till prövning och talan ska därför avvisas, se t.ex. rättsfallen AD 1980 nr. 159 och AD 2014 nr. 65.

Tingsrätten finner att eftersom Itab inte påkallat förhandling med Unionen innan talan väckts vid domstol finns rättegångshinder. Itabs talan ska därför avvisas.

Vid denna utgång ska Itab förpliktas ersätta L.B. för hans rättegångskostnader. Tingsrätten anser att det yrkade beloppet är skäligt.